

SXEDIO.G18

9.3.1957: ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΠΙΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΟΥΝ ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΕ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΤΗ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΒΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΝΑΤΟ, ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΡΑΝΤΓΚΛΙΦ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ

Στις 9 Μαρτίου, 1957, λίγες μόνο εβδομάδες μετά την έγκριση του ψηφίσματος στα Ηνωμένα Έθνη για το Κυπριακό πήγε στην Ελλάδα, στο πλαίσιο περιοδείας του στην Αίγυπτο και την Αιθιοπία, ο αμερικανός στρατηγός Βαν Φλιτ και ο πρωθυπουργός της Ελλάδας ζήτησε από αυτόν να παρέμβει στον αμερικανό Πρόεδρο για απελευθέρωση του Μακαρίου.

Ο Βαν Φλιτ με επιστολή του στον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ στις 9 Μαρτίου 1957 τόνιζε (Αρχείο Καραμανλή, τόμος 2, σελ.Κ. 311,):

"Στην Αθήνα ο πρωθυπουργός Καραμανλής μου ζήτησε να ασκήσω πίεση σε σας με σκοπό την εξασφάλιση της απελευθέρωσης, άνευ όρων, του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Γνωρίζοντας την αγάπη και το σεβασμό του ελληνικού λαού, στο σύνολο του, για τον άνθρωπο αυτό, ο Καραμανλής πιστεύει ότι η παραδοσιακή φιλία μεταξύ Ελλάδας και Μεγάλης Βρετανίας θα ήταν δυνατό να αποκατασταθεί και ότι η τρομοκρατία να ανασταλεί στην Κύπρο. Δεν έχετε τη δυνατότητα να κατευθύνετε ένα Έλληνα, αλλά να τον καθοδηγήσετε και να τον πείσετε. Και στην περίπτωση αυτή, ο Αρχιεπίσκοπος αδυνατεί να διαπραγματευτεί την απελευθέρωση του.

Εφ' όσον επιλυθεί το πρόβλημα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, είναι δυνατό να ακολουθήσει η εφαρμογή της αυτοκυβέρνησης στην Κύπρο και σε πέντε ή περισσότερα χρόνια, της αυτοδιάθεσης.

Ο Πρόεδρος Καραμανλής είχε ανάγκη τη βοήθεια μας. Η αντιπολίτευση έχει εγείρει τη μεγάλη

αναταραχή και εφόσον θα επικρατούσε με την υποστήριξη της Αριστεράς, η Ελλάδα θα απέβαινε κράτος ουδέτερο".

Δυο μέρες αργότερα ο Πρόεδρος Αϊζενχάουερ ευχαρίστησε τον στρατηγό Βαν Φλιτ και τον διαβεβαίωσε ότι συνεζήτησε τις παρατηρήσεις του με τον υπουργό των Εξωτερικών..

Ο Καραμανλής συνέχισε την πίεση του προς τον Αϊζενχάουερ και σε μια προσωπική επιστολή του προς τον αμερικανό Πρόεδρο στις **15 Μαρτίου 1957** τόνιζε (Αρχείο Καραμανλή, 2ος τόμος, σελ. **309**):

"Κατά τη συζήτηση του Κυπριακού ζητήματος ενώπιον της τελευταίας Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, ο αμερικανός αντιπρόσωπος δήλωσε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι έτοιμες να βοηθήσουν για την εξεύρεση εποικοδομητικής λύσης.

Εξάλλου η Γενική Συνέλευση τερμάτισε τις συζητήσεις της στο θέμα με μια απόφαση που αποβλέπει στο να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα κατευνασμού και που θα προβλέπει μια διαδικασία διαπραγματεύσεων μεταξύ της δύναμης που κυβερνά και του κυπριακού λαού.

Εχω την ειλικρινή πεποίθηση ότι η απόφαση αυτή δεικνύει κατεύθυνση για την επίλυση του προβλήματος αυτού, το οποίο σήμερα βασανίζει χριστιανικό λαό, μισού εκατομμυρίου και κινδυνεύει να θραύσει ανεπανόρθωτα πολύτιμες συμμαχίες. Γι' αυτό η Κυβέρνηση μου κατέβαλε όλες τις προσπάθειες για να καλλιεργήσει την κατευναστική ατμόσφαιρα την οποία προέβλεπε η απόφαση των Ηνωμένων Εθνών. Εξάλλου οι μαχητές της Κύπρου συμμορφούμενοι προς την απόφαση των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν ότι, για να διευκολύνουν την επανάληψη των διαπραγματεύσεων μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας και του κυπριακού λαού, είναι έτοιμοι να αναστείλουν τη δράση τους ευθύς ως απελευθερωθεί ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος.

Μπορώ, νομίζω, να προσθέσω ότι παράλληλα η βρετανική κοινή γνώμη στο σύνολο της έχει συνειδητοποιήσει την ανάγκη μιας λύσης και εκφράζεται προς την κατεύθυνση αυτή.

Για τους λόγους αυτούς θεώρησα ότι είχα καθήκον να απευθύνω μια θερμή έκκληση σε σας για να βοηθήσει στην πεφωτισμένη σύνεση σας για την απελευθέρωση του Αρχιεπισκόπου. Πράγματι καθώς πιστεύω, η χειρονομία αυτή είναι το κλειδί του προβλήματος. Εάν δεν πραγματοποιηθεί και παρέλθει άπραγη η σημερινή ευκαιρία, η συνέχιση των δεινών του κυπριακού λαού θα παραμείνει ως μόνιμη πηγή μεγάλων κινδύνων για τις συμμαχίες του ελεύθερου κόσμου. Πιστεύω ότι οι παρουσιαζόμενες ευνοϊκές συνθήκες είναι μοναδικές και πρέπει να τις επωφεληθούμε αμέσως. Γι' αυτό εξέθεσα σε σας τα πιο πάνω για να έχετε υπόψη σας κατά τις επικείμενες συνομιλίες σας με τον Πρόεδρο της Βρετανικής Κυβέρνησης".

Ο Αϊζενχάουερ προσπάθησε να εκμεταλλευθεί την ευκαιρία και θέλησε να μεσολαβήσει μεταξύ δυο συμμάχων των Ηνωμένων Πολιτειών

Ετσι στις 22 Μαρτίου διαβεβαίωσε τον Καραμανλή "ότι η Κυβέρνηση μου εξακολουθεί να έχει ενεργό ενδιαφέρον στην υποβοήθηση των ενδιαφερομένων Κυβερνήσεων και λαών να εξεύρουν την κατάλληλη μέθοδο προσέγγισης αυτού του ζητήματος".

Τόνιζε ακόμα ότι θα είχε υπόψη του τις προτάσεις του για τον Αρχιεπίσκοπο κατά τη συνάντησή του με τον βρετανό Πρωθυπουργό Χάρολντ Μακμίλλαν.

Το μήνυμα του Αϊζενχάουερ επέδωσε στον Καραμανλή ο πρέσβης των Ηνωμένων Πολιτειών στην Αθήνα Τζορτζ Άλλεν.

Στη συνάντησή ο Άλλεν προσπάθησε να πουλήσει την απελευθέρωση του Μακαρίου με την εξασφάλιση βάσεων του NATO στην Κύπρο.

Ο Καραμανλής δεν είχε άλλη έκλογη ή δεν είχε λόγους να διαφωνεί μια και οι βάσεις θα ανήκαν στο NATO από το οποίο τροφοδοτείτο και ο ίδιος με πολεμικό υλικό και κάθε μορφής βοήθεια. Ετσι δέχθηκε την ανταλλαγή της απελευθέρωσης Μακαρίου με την εγκαθίδρυση βάσεων στην Κύπρο με ανάμιξη του NATO στο Κυπριακό ως και με ένα χρονοδιάγραμμα

εφαρμογής του συντάγματος Ράνιγκλιφ με αποδοχή όμως της αυτοδιάθεσης ύστερα από αρκετά χρόνια.

Το αποκαλυπτικό πρακτικό που ετοιμάστηκε για τη συνάντηση παραθέτει επίσης ο Καραμανλής στο Αρχείο του και είναι χαρακτηριστικό των διαθέσεων των Αμερικανών αλλά και για τον κλοιό στον οποίο βρέθηκε ο Καραμανλής που αναγκάστηκε να μη αρνηθεί ότι θα αναμιγνυόταν το ΝΑΤΟ στο Κυπριακό και ότι θα δίνονταν βάσεις στο ΝΑΤΟ στην Κύπρο:

"Εν αρχή ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως (Καραμανλής) διειτύπωσεν κατά τρόπον έντονον την απογοήτευσιν διά την παντελή έλλειψιν κατανοήσεως από μέρους των Βρετανών. Ο κ. Άλλεν ηθέλησε απαντών να δώση ένα τόνον αισιοδοξίας και επέδωκεν έγγραφον απάντησιν του Προέδρου (Αϊ ζενχάουερ). Εν συνεχεία ο κ. Άλλεν ηρώτησε τον κ. Καραμανλή αν η ελληνική Κυβέρνησις θα συνεφώνει, όπως απελευθερουμένου του Μακαρίου, αρχίσουν διαπραγματεύσεις μεταξύ Βρετανών και Κυπρίων διά την αυτοκυβέρνησιν, αναγνωριζομένης ταυτοχρόνως και της αρχής της αυτοδιαθέσεως. Κατόπιν θα ηδύνατο να αναγνωρισθή και να συμφωνηθή ότι το θέμα της εφαρμογής της αυτοδιαθέσεως θα συνεζητείτο εις το ΝΑΤΟ, ουχί προ της παρελεύσεως πενταετίας, αλλά και ουχί βραδύτερον της δεκαετίας. Ταυτοχρόνως το ΝΑΤΟ θα ησχολείτο και με την ρύθμισιν του θέματος των βάσεων. Αποσαφηνίζων την πρότασιν ο κ. Άλλεν (είπεν) ότι η συζήτησις διά την αυτοκυβέρνησιν θα εγένετο βάσει του συντάγματος Ράνιγκλιφ και των αντιπροτάσεων, αίτινες θα υπέβαλον, τονίσας ότι θα εθίγετο η Μεγάλη Βρετανία εάν απεκλείετο από την συζήτησιν και το σύνταγμα Ράνιγκλιφ. Τούτο άλλωστε δεν βλάπτει την ελληνικήν πλευράν, η οποία θα προέβαλλεν τας αντιπροτάσεις της, αι οποίαι θα συνεζητούντο. Ο κ. Καραμανλής είπεν ότι κατ' αρχήν θα συνεφώνει προς μίαν τέτοιαν διαδικασίαν εφ' όσον η συζήτησις περί του καθορισμού της μεθόδου και του χρόνου της αυτοδιαθέσεως διεξήγετο μετά τριετίαν, καθωρίζετο δε συγχρόνως ότι ο χρόνος εφαρμογής

αυτοδιαθέσεως θα ήτο μεταξύ πέντε και δέκα ετών. Επί του τελευταίου τούτου σημείου αντεπαρατήρησεν ο κ. Άλλεν ότι η επιμονή μας εις το να καθορισθή ο χρόνος της αυτοδιαθέσεως δημιουργεί αυτομάτως, το θέμα της διχοτομήσεως της νήσου συνιστά να μην το θέσωμεν, περιοριζόμενοι εις τον καθορισμόν χρόνου, εις τον οποίον θα συνεζητείτο η μέθοδος και ο χρόνος της αυτοδιαθέσεως. Επίσης είπεν ότι δεν θεωρεί την τριετίαν επαρκές χρονικόν διάστημα διά να ωριμάσουν τα πράγματα και δημιουργηθή κλίμα εμπιστοσύνης. Ο κ. Άλλεν ηρώτησεν αν ηδύνατο να διαβιβάση τας σκέψεις αυτάς όπου δει και ηρώτησεν ποία θα ήτο η στάσις της ελληνικής Κυβερνήσεως, εάν ο Μακάριος απέρριπτε τοιαύτας προτάσεις. Ο κ. Καραμανλής απήντησεν ότι διά να επιτευχθή λύσις του Κυπριακού πρέπει να υπάρχη εκείνος ο οποίος θα είναι εις θέσιν να την επιβάλη εις την Κύπρον. Η ελληνική Κυβέρνησις δεν είναι εις θέσιν να επιβάλη τας απόψεις της. Τούτο δύναται να το πράξη ο Μακάριος. Το μόνον το οποίον δύναται να κάμη η Κυβέρνησις, αν επιδείξη ο Μακάριος αδιαλλαξίαν και δεν αποδεχθή λογικάς και δικαίας προτάσεις, είναι να παύση να τον παρακολουθή εις τας προσπάθειάς του. Αλλά ετόνισεν ο κ. Καραμανλής έχει την ελπίδα ότι ο Μακάριος θα είναι σώφρων όπως και εις το παρελθόν. Ο κ. Άλλεν ηρώτησεν αν ερχομένου του Μακαρίου εις Λονδίον, θα εδέχετο η ελληνική Κυβέρνησις να έλθη εις επαφήν μετ' αυτού επί υψηλοτάτου επιπέδου, ο κ. Καραμανλής απήντησεν καταφατικώς. Ο κ. Καραμανλής εν τη επιθυμία όπως καταστούν απολύτως σαφείς αι σκέψεις της ελληνικής Κυβερνήσεως διεμήνυσεν εν συνεχεία στην εξής περίληψιν των απόψεων του:

1. Απελευθέρωσις Μακαρίου.
2. Διαπραγματεύσεις μεταξύ Κυπρίων και βρετανικής Κυβερνήσεως τη συμμετοχή Μακαρίου
3. Συζήτησις θα γίνη τόσον βάσει συντάγματος Ράντγκλιφ όσον και βάσει αντιπροτάσεων ημών εφ' όσον επί των βασικών σημείων επέλθει συμφωνία και συγχρόνως αναγνωρισθή η αρχή της αυτοδιαθέσεως.

4. Θα ανευτίθετο εις διεθνή οργανιςμόν ως το ΝΑΤΟ, όπως εις την τακτιήν προθεσίαν συζητιήση την μέθοδον και τον καθορισμόν του χρόνου διά την εφαρμογήν της αυτοδιαθέσεως.

Η τοιαύτη συζητιήσις θα έπρεπε να γίνη μετά τριετιάν, από της επιτεύξεως μιας συμφωνίας.

5. Συγχρόνως το ΝΑΤΟ θα εξήταζε το θέμα των βάσεων. Επί του τελευταίου τούτου σημείου ηρώτησεν ο κ. Α. (Άλλεν) αν θα είχε αντίρρησιν η ελληνική Κυβέρνησις όπως αι βάσεις αύται καταστούν βάσεις του ΝΑΤΟ και γενικώς αν θα υπάρχη αντίρρησις το θέμα των βάσεων να εποπτεύεται από το ΝΑΤΟ.

Εδόθη απάντησις ότι η Ελληνική Κυβέρνησις προτιμά αι βάσεις να είναι αμυντικά και επομένως υπό τον έλεγχον μιας αμυντικής συμμαχίας όπως το ΝΑΤΟ. Κατά την διάρκειαν της ανωτέρω συνομιλίας εδόθη και η ακόλουθος διευκρίνησις από ελληνικής πλευράς. Η συζητιήσις του κυπριακού θέματος εις το ΝΑΤΟ διά τα σημεία τα οποία ανωτέρω εμνημονεύθησαν ημπορεί να αρχίση πριν διαπιστωθή συμφωνία Μακαρίου και Βρετανών επί των βασικών σημείων, διότι άλλως θα εδυσχεραίνετο η προσφυγή της Ελλάδος εις τα Ηνωμένα Έθνη. Αφ' ης επέλθει η συμφωνία επί των βασικών σημείων δεν αποκλείεται να αρχίσουν αι συνομιλίες εις το ΝΑΤΟ".

(Μεταγλώττιση)

"Στην αρχή ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης (Καραμανλής) διετύπωσε κατά τρόπον έντονο την απογοήτευση για την παντελή έλλειψη κατανόησης από μέρους των Βρετανών. Ο κ. Άλλεν θέλησε απαντώντας να δώσει ένα τόνο αισιοδοξίας και επέδωκε έγγραφη απάντηση του Προέδρου (Άϊζενχάουερ). Στη συνέχεια ο κ. Άλλεν ρώτησε τον κ. Καραμανλή αν η ελληνική Κυβέρνηση θα συμφωνούσε, όπως όταν απελευθερωθεί ο Μακάριος, αρχίσουν διαπραγματεύσεις μεταξύ Βρετανών και Κυπρίων για την αυτοκυβέρνηση, αναγνωριζομένης ταυτοχρόνως και της αρχής της

αυτοδιάθεσης. Κατόπιν θα μπορούσε να αναγνωρισθεί και να συμφωνηθεί ότι το θέμα της εφαρμογής της αυτοδιάθεσης θα συνεζητείτο στο ΝΑΤΟ, όχι πριν από την παρέλευση πενταετίας, αλλά και όχι αργότερα από τη δεκαετία. Ταυτόχρονα το ΝΑΤΟ θα ασχολείτο και με τη ρύθμιση του θέματος των βάσεων. Αποσαφηνίζοντας την πρόταση ο κ. Άλλεν (είπεν) ότι η συζήτηση για την αυτοκυβέρνηση θα γινόταν βάσει του συντάγματος Ράνιγκλιφ και των αντιπροτάσεων, τις οποίες θα υπέβαλλαν και τόνισε ότι θα θίγεται η Μεγάλη Βρετανία εάν απεκλείετο από τη συζήτηση και το σύνταγμα Ράνιγκλιφ. Τούτο άλλωστε δεν βλάπτει την ελληνική πλευρά, η οποία θα προέβαλλε τις αντιπροτάσεις της, οι οποίες θα συζητούνταν. Ο κ. Καραμαλής είπε ότι κατ' αρχήν θα συμφωνούσε προς μια τέτοια διαδικασία εφόσον η συζήτηση για τον καθορισμό της μεθόδου και του χρόνου της αυτοδιάθεσης διεξαγόταν μετά τριετία, καθοριζόταν δε συγχρόνως ότι ο χρόνος εφαρμογής αυτοδιάθεσης θα ήταν μεταξύ πέντε και δέκα ετών. Στο τελευταίο αυτό σημείο αντιπαρατήρησεν ο κ. Άλλεν ότι η επιμονή μας εις το να καθορισθή ο χρόνος της αυτοδιάθεσης δημιουργεί αυτομάτως, το θέμα της διχοτόμησης της νήσου συνιστά να μην το θέσουμε, περιοριζόμενοι στον καθορισμό χρόνου, στον οποίο θα συζητείτο η μέθοδος και ο χρόνος της αυτοδιάθεσης. Επίσης είπε ότι δεν θεωρεί την τριετία επαρκές χρονικό διάστημα για να ωριμάσουν τα πράγματα και δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης. Ο κ. Άλλεν ρώτησεν αν μπορούσε να διαβιβάσει τις σκέψεις αυτές όπου έπρεπε και ρώτησε ποια θα ήταν η στάση της ελληνικής Κυβέρνησης, εάν ο Μακάριος απέρριπτε τέτοιες προτάσεις. Ο κ. Καραμανλής απάντησε ότι για να επιτευχθεί λύση του Κυπριακού πρέπει να υπάρχει εκείνος ο οποίος θα είναι σε θέση να την επιβάλει στην Κύπρο. Η ελληνική Κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να επιβάλει τις απόψεις της. Αυτό μπορεί να το πράξει ο Μακάριος. Το μόνο το οποίο μπορεί να κάμει η Κυβέρνηση, αν επιδείξει ο Μακάριος αδιαλλαξία και δεν αποδεχθεί λογικές και

δίκαιες προτάσεις, είναι να παύσει να τον παρακολουθεί στις προσπάθειες του. Αλλά τόνισε ο κ. Καραμανλής έχει την ελπίδα ότι ο Μακάριος θα είναι σώφρων όπως και στο παρελθόν. Ο κ. Άλλεν ρώτησε αν με το να έλθει ο Μακάριος στο Λονδίνο, θα δεχόταν η ελληνική Κυβέρνηση να έλθει σε επαφή με αυτόν σε υψηλότερο επίπεδο, ο κ. Καραμανλής απάντησε καταφατικά. Ο κ. Καραμανλής στην επιθυμία όπως καταστούν απόλυτα σαφείς οι σκέψεις της ελληνικής Κυβέρνησης διεμήνυσε στη συνέχεια την εξής περίληψη των απόψεων του:

1. Απελευθέρωση Μακαρίου.
2. Διαπραγματεύσεις μεταξύ Κυπρίων και βρετανικής Κυβέρνησης με τη συμμετοχή Μακαρίου
3. Συζήτηση θα γίνει τόσο βάσει του συντάγματος Ράντιγκλιφ όσο και βάσει αντιπροτάσεων μας εφόσον στα βασικά σημεία επέλθει συμφωνία και συγχρόνως αναγνωρισθεί η αρχή της αυτοδιάθεσης.
4. Θα ανατίθετο σε διεθνή οργανισμό ως το NATO, όπως στην τακτική προθεσμία συζητήσει τη μέθοδο και τον καθορισμό του χρόνου για την εφαρμογή της αυτοδιάθεσης.

Η τέτοια συζήτηση θα έπρεπε να γίνει μετά τριετία, από την επίτευξη μιας συμφωνίας.

5. Συγχρόνως το NATO θα εξέταζε το θέμα των βάσεων. Στο τελευταίο αυτό σημείο ρώτησεν ο κ. Α. (Άλλεν) αν θα είχε αντίρρηση η ελληνική Κυβέρνηση όπως οι βάσεις αυτές καταστούν βάσεις του NATO και γενικά αν θα υπάρχει αντίρρηση το θέμα των βάσεων να εποπτεύεται από το NATO.

Δόθηκε απάντηση ότι η Ελληνική Κυβέρνηση προτιμά οι βάσεις να είναι αμυντικές και επομένως υπό τον έλεγχο μιας αμυντικής συμμαχίας όπως το NATO. Κατά τη διάρκεια της ανωτέρω συνομιλίας δόθηκε και η ακόλουθη διευκρίνιση από ελληνικής πλευράς. Η συζήτηση του κυπριακού θέματος στο NATO για τα σημεία τα οποία ανωτέρω μνημονεύθηκαν μπορεί να αρχίσει πριν διαπιστωθεί συμφωνία Μακαρίου και Βρετανών στα βασικά σημεία, διότι άλλως θα δυσχεραίνετο η προσφυγή της Ελλάδας στα Ηνωμένα

Εθνη. Μόλις επέλθει η συμφωνία στα βασικά σημεία δεν αποκλείεται να αρχίσουν οι συνομιλίες στο ΝΑΤΟ".